

A Magyar Tudományos Akadémia szocialista építésünk műszaki fejlesztése szolgálatában

Irta: **Nevesi Gyula**

E NAPOKBAN ünnepli Tudományos Akadémiánk alapításának 125-ik évfordulóját. Ez alkalomból dolgozó népünk tisztelettel emlékszik vissza azokra a kiváló magyar tudósokra és feltalálókra, a Bolyaiakra, Anyos Pálra, Eötvös Lórándra és a többi nagy tehetségek egész sorára, akik a tudomány legkülönbözőbb területén végzett úttörő munkájukkal, felfedezéseikkel világszerte becsületet szereztek a magyar népnek. Dolgozó népünk joggal tekinti e kiváló fiait dicsőségét a maga örökségének, mert csak most, a felszabadulás után, népi demokráciánk teremti meg hazánkban a tudomány igazi felvirágzásának feltételeit és állítja a tudományt a haladás, a kultúra, a tömegek jólétének emelése szolgálatába, mint ahogyan azt a magyar tudomány első nagy úttörői is céljuknak tekintették.

A műszaki tudományok, amelyek legközvetlenebb hiánya az ország gazdasági fejlődésének szolgálata, a régi Akadémia keretében egyáltalában nem találtak helyet. Rendszeres, a népgazdaság egységes fejlesztését célzó műszaki tudományos kutatás nem volt azonban az Akadémián kívül sem. Néhány nagy exportvállalat laboratóriumában kialakultak ugyan a műszaki kutatás egyes gócpontjai, de a technikának éppen a népgazdaság szempontjából legfontosabb területein, mint pl. a kohászat, a gépipar, a szintetikus vegyipar terén, semmiféle komoly tudományos kutatás nem folyt. Rendszertelenül és az ország gazdasági érdekeitől elkülönülten folyt a tudományos kutatás még olyan területen is, amelyen pedig voltak kiváló tudósaink és eléggé megalapozott tudományos intézményeink. Így például az Országos Földtani Intézet egész fennállása alatt képtelen volt az ország területe 1/10-nél többet geológiailag feltérképezni és ezt a többévtizedes mulasztást most kell az intézetnek 1—2 év alatt behozni. A technika különböző területein volt még tudományos kutatás a Műegyetem egyes katedrái mellett, de rendkívül szegényes eszközökkel, úgyszólván minden állami támogatás nélkül és igen szűk keretekben.

AZ ELSŐ DÖNTŐ LÉPEST műszaki tudományos kutatásunk tervszerű és nagyszabású kiépítésére a Tudományos Tanács megalakítása jelentette, amely szocialista építésünk legfontosabb távlati feladatainak figyelembevételével, első körvonalaiiban már kidolgozta

a műszaki kutatás ötéves tervét, s ennek alapján hozzáfogott a műszaki kutatóintézetek széles hálózatának kiépítéséhez. Ezt követőleg alakult meg az újjászervezett Tudományos Akadémiában a műszaki tudományok tagozata, mint az Akadémia új, VI. Osztálya. Most az Akadémia jubiláris ünnepi hete alkalmából, az alig egyéves Műszaki Osztály, már jelentős eredményekre tekinthet vissza, nemcsak a műszaki tudományos kutatás fejlesztése tekintetében, de rámutathat számos olyan befejezett kutatási eredményre is, amely máris hatalmas segítséget jelent népgazdaságunknak. Szemléltető módon jutott ez kifejezésre a II. Országos Újító Kiállításon, amelyen 40 kutató Intézetünk mintegy 200 olyan, — általa kidolgozott — jelentős új eljárással, találmánnyal és újítással szerepelt, amelyek a legszélesebbkörű ipari bevezetésre alkalmasak.

A MŰSZAKI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA, röviddel megalakulása után, létrehozta a szakmai akadémiai főbizottságokat, mint a tudományos kutatás irányító szerveit az egyes szakterületeken.

Ezek a bizottságok már összetételükénél fogva is biztosítják a tudományos kutatás és népgazdaságunk fejlesztési feladatai között szükséges összefüggést, miután soraiban az Akadémia tagjai és tudományos intézeteink vezetői mellett ott vannak az ipar legkiválóbb szakemberei és gazdasági vezető szerveink szakképviselői is. *A termeléssel közvetlen kapcsolatban álló egyes kérdések tárgyalásánál a bizottsági üléseken, vagy helyszíni kiszállások alkalmából bevonják legkiválóbb sztahanovistáinkat is a tanácskozásba, bár meg kell állapítani, hogy ez még ritkán és nem rendszeresen történik.* Nyolc ilyen főbizottság alakult: a geológiai, bányászati, hidrológiai, kohászati, gépészeti, építési, villamossági, geodéziai-geofizikai, amelyek mellett még néhány albizottság működik. Most kezdi meg működését a budapesti földalatti építésének tudományos támogatására létesült komplex-bizottság, amelyhez máris több fontos kérdésben fordult tanácsért az építés vezetősége. Megalakulóban van az automatizálási bizottság.

A bizottságokban magasszínvonalú, rendszeres és egyre inkább tervszerűvé váló tudományos kutatómunka folyik, egészséges kritikai szellem van kialakulóban és

kifejezésre jut az ország előtti felelősség tudata. Intézeink vezetői sok fontos útmutatást kaptak itt munkájukhoz, főleg olyan irányban is, hogy szocialista építésünk közvetlen feladatainak a megoldására irányuló kutatás mellett ne hanyagolják el az egyes szakterületek elméleti alapjainak a kiszélesítését sem, ami a további fejlődés biztosításának elengedhetetlen feltétele.

A KUTATÁSI TERVEK összeegyeztetésével nagy súlyt helyeztek intézeink kollektív együttműködésének a megteremtésére, aminek a szovjet tudomány is elsősorban köszönheti nagyszerű eredményeit.

A kutatóintézetek irányításán kívül akadémiai bizottságaink számos közvetlen javaslattal is fordultak kormányzati és gazdasági vezető szerveinkhez. Így például a bányászati bizottságnak a bányagépszerszerítés és gyártás előmozdítására, a bányászati kutatás lényeges kiszélesítésére vonatkozó javaslatai megvalósulnak Pártunk és a Minisztertanács legutóbbi határozatával. A gépészeti bizottság részletesen kidolgozott javaslatot tett a Nehézipari Minisztérium felé az ésszerű tudomány mai állásának megfelelő anyagfelhasználása a gépiparban. Intézkedett a vacuum-alatti öntés technológiájának kidolgozásáról. Javaslattal tett speciális dugattyúgyűrű-üzem, golyóscsapágy-laboratórium felállítására, a Műegyetem Mezőgazdasági Iparok Tanszékének kutatóintézetévé való fejlesztésére. A kohászati bizottságnak sikerült előbbre vinnie a légbefúvásos acélgégyártás gyakorlati megvalósítását, amely acéltermelésünk lényeges fokozását fogja eredményezni. Az építészeti és kohászati bizottság együttes ülésén sok tekintetben sikerült összeegyeztetni az építőipar minőségi követelményeit a vas és acélanyagokkal szemben kohóüzemeink műszaki lehetőségeivel, aminek fontos kihatásai lesznek mind építőiparunk, mind vas- és acélgégyártásunk termelésének emelésére. Behatóan foglalkozott a Műszaki Osztály a műszaki tudományok fejlesztésének szervezeti és káder-kérdésével is. Ennek eredményeként jött létre a Műszaki Főiskolán az új finommechanikai és műszertechnikai tagozat és a Műszaki osztály kezdeményezésére tért át a budapesti Műegyetem a kétváltásban való oktatásra, ami döntő jelentőségű lépés volt szakkáderképzésünk meggyorsítása érdekében.

MEGTÖRTÉNTÉK AZ ELSŐ KEZDEMÉNYEZÉSEK, ugyancsak a szovjet tudomány példáját követve, a vezető nagyüzemeinkkel való közvetlen tudományos együttműködésre is. A Hofherr-gyárban, az Egyesült Izzóban, a Diósgyőri és Ózdi Vasműveknél az Akadémia tagjai és kutatóintézeink vezető munkatársai együttes konferenciákat folytattak le az üzemek dolgozóival. Ezeken a konferenciákon kutatóintézeink vezetői beszámoltak kutatási eredményeikről, az üzem dolgozói pedig azokról a nehézségekről, amelyekben a tudomány segítségére szorúlnak. Már az első kiszállások megmutatták az együttes munkának rendkívül hasznosságát mind a termelés, mind a tudományos kutatás szempontjából. Kiderült, hogy üzemeknek általában nincs tudomásuk azokról a kutatási eredményekről, amelyeknek nagy hasznát vehetnék és intézeinknek azokról az üzem nehézségeiről, amelyeken vagy egész könnyen segíthetnek, vagy amelyek indokolttá tennék azok felderítését be-

illeszteni a kutatási tematikába. Így például a Hofherr gyár dolgozói ezen a konferencián hallottak először a Vaskutató Intézetben kidolgozott anódmekanikus köszörülésről, amelynek segítségével most az üzem egyik legszűkebb keresztmetszetét szüntetik meg. Az Egyesült Izzóban tartott konferencián, amelyen az Akadémia elektrotechnikai és kohászati bizottsága, és több kutató intézet munkatársai vettek részt, az üzem dolgozói tíz fontos témát vetettek fel, amelyek jó részét sikerült már a konferencián megoldani, vagy legalábbis lényegesen közelebb vinni a megoldáshoz. Hasonlóképpen folytak le a konferenciák Diósgyőrben és Ózdon is. A konferenciák után állandó jellegű komplex-brigádok létesültek az üzemek dolgozóit és a tudományos intézetek megbízottaiból, amelyek feladata a konferenciák határozatainak végrehajtása és az üzemek és tudományos intézetek közötti kapcsolat további megszilárdítása. Sajnos, az így elkezdett munkának további folytatása rendkívül nehézkesen és akadozva megy tovább, mégpedig főleg azért, mert még legnagyobb üzemeink vállalatvezetői sem értik meg eléggé a műszaki vezetés tudományos színvonal-emelésének jelentőségét. Ennek ellenére is sikerült pozitív eredményeket elérni. A tapasztalat azt mutatja, hogy ez az út a tudománynak a termelésbe való közvetlen bevezetésére, számunkra épp olyan járható és eredményes lesz, mint amilyennek mutatkozott a Szovjetunióban. Kétségtelen, hogy az első komoly eredmények után, — amelyekre kitartóan törekednünk kell, — vállalatvezetőink közömbössége is megszűnik, és maguk fogják keresni a kapcsolatot tudományos intézeinkkel.

A POZITIV EREDMÉNYEK MELLETT természetesen még sok hiányosság van a műszaki tagozat munkájában. Olyan országos műszaki tudományos kutatási tervünk, amely minden tekintetben megfelelné szocialista építésünk mai követelményeinek és előrelátható távlatainknak, ma még nincs. Ennek létrehozása egyik legsürgősebb feladatunk. Még kevésbé sikerült szocialista tervszerűséget belevinni egyes kutatóintézeink munkájába. Egyes kutatóintézeink vezetői még mindig hajlandók a kutatás tervezését üres formalitásnak tekinteni, nem értve meg a kutatási tervnek a népgazdasági tervekkel való közvetlen összefüggését és az ezzel járó felelősséget a kutatási feladatok határidőben is tervszerű végrehajtásáért. Ezen a téren sok felvilágosító munkára van még szükség, elsősorban a szovjet tudomány ezirányú tapasztalatainak ismertetésével, tudomány-tervezési módszereink tökéletesítésével és nem utolsósorban azzal is, hogy elősegítjük a tudományos dolgozóinknak a dialektikus materializmus világszemléletének és módszereinek elsajátítását. Nagy hiányosságok vannak a kutatási eredmények gyakorlati bevezetése terén. Nem törődünk eléggé a befejezett kutatási eredmények további sorsával, azok tényleges felhasználásával és a velük szerzett tapasztalatok kellő tanulmányozásával, további tökéletesítésük érdekében.

E hiányosságok mellett is Akadémiánk műszaki tagozata helyes úton törekszik Pártunk útmutatásának megvalósítására, arra, hogy a lenini-sztálini tanítás értelmében a tudomány minden vívmányát igyekezzék a dolgozó nép szolgálatába állítani.